

Teksts — Aivars Kļavis, speciāli Ir
Foto — Kaspars Krafts, F64

Sāka pēc Ulmaņa rīkojuma

Savulaik Līvānos, sagaidot Kārli Ulmani, no kūdras cēla goda vērtus. Tagad kūdra tiek izmantota ne vien dārzkopībā, bet arī **superjutīgu gaisa filtru ražošanā**

TRĪSTŪKSTOŠ hektāru plašais Skrebeļu purvs atrodas kilometrus desmit, no Līvāniem, Rožupes pagastā. Pēc padomju laikos veiktiem apriņķiem, jau 2013. gadā no šejienes vajadzētu izvest pēdējo kūdras kravu. Taču SIA *Līvānu kūdras fabrika* valdes priekšsēdētājs Pēteris Romanovskis zina, ka tā vis nenotiks. «Mums šeit būs ko rakt vēl gadus divdesmit vai pat trīsdesmit,» skaidro vadītājs, kurš uzņēmumā strādā jau kopš 1992.gada – uzreiz pēc Lauksaimniecības akadēmijas beigšanas sācis kā mehāniķis.

Padomju laikos Līvānu fabrika ieguva vairāk nekā miljonu kubikmetru kūdras gadā, bet pērn tikai ap 400 tūkstošiem kubikmetru jeb 50 000 tonnu mitras kūdras. Būdam viens no lielākajiem kūdras ražotājiem, Līvānu uzņēmums precīzi atspoguļo kopainu visā nozarē, jo Latvijā kūdras ieguves apjoms, salīdzinot ar aktīvajiem 60.gadiem, ir samazinājies

Kūdras cenu amplitūda ir milzīga – no pieciem līdz pat 50 eiro par kubikmetru. To nosaka kvalitāte

reizes desmit. Daudzviet kūdras ieguve gandrīz pilnībā apstājās, jo, līdzko sabruka kolhozi, kas kūdru izmantoja lopu pakaišiem, radikāli mainījās pieprasījums. Arī Līvānos no 200 strādājošajiem palika 20.

Tad arī kļuva skaidrs, ka vienīgā izeja ir eksports. Šo gudrību, ko

LĪVĀNU KŪDRAS
FABRIKA
EKSPORTĒ 95%
NO PRODUKCIJAS.
TĀLĀKAIS
GALAMĒRĶIS IR
KOLUMBIJA

daudziem uzņēmējiem iemācīja tikai nesenā krīze, līvānieši saprata jau 1994.gadā, kad uz ārzemēm nosūtīja pirmo kūdras kravu. Jo vairāk tāpēc, ka ap šo laiku Rietumeiropā kūdras purvu virsējie slāņi jeb tā sauktā gaišā kūdra faktiski jau bija norakta. Bet tieši šo kūdru izmanto dažādu substrātu ražošanai lauksaimniecībā, pārsvarā dārzenų audzēšanai siltumnīcās. Pieprasījums pēc tās pasaules tirgos nepārtraukti aug. Tagad 95% no visas Līvānu uzņēmumā iegūtās kūdras aiziet eksportam. Ne tikai uz gandrīz visām Eiropas valstīm, bet arī uz Ķīnu, Kanādu, Kolumbiju.

TĪRI IZRAVĒTS PURVS

Pēcpusdienā, kad viesojamies kūdras fabrikā, rindā pie tās gaida kādas piecpadsmit lielās kravas mašīnas. Pēteris Romanovskis stāsta, ka tā esot ik dienu, tāpēc var diezgan droši prognozēt, ka šogad realizācijas apjomi pieaugs. Savs nopelns ir jaunajai pārstrādes un fasašanas ražotnei, kas atrodas netālu no purva. ▶

To Līvānu kūdras fabrika iedarbinājusi pērn, investējot aptuveni četrus miljonus eiro. Iepriekš pārstrādes cehs atradās Līvānos, kūdras transportēšana līdz turieni vien izmaksāja ap 100 000 latu gadā.

«Tomēr galvenais nav tas, cik daudz kūdras mēs varam norakt vai saražot,» saka uzņēmuma vadītājs Romanovskis, «bet gan tas, cik augstu vērtību varam pievienot vienam no vērtīgākajiem Latvijas dabas resursiem, lai pasaules tirgū to pārdotu pēc iespējas izdevīgāk.»

Proti, kūdras cenu amplitūda ir milzīga – no pieciem līdz pat 50 eiro par kubikmetru. To nosaka kvalitāte. Gan dabas dotā, gan kūdras iegū-

Gaišā purvu virskārta der dārzkopjiem, bet dziļākie slāņi jeb tumšā kūdra izmantojama tikai enerģētikā

ves un pārstrādes procesā ieguldītais darbs, kas gala produktu atšķir tirgū. «Mālu, perlitu, kompostu var pievienot ikviens kūdras ražotājs, un visi to arī dara. Turklāt lielajiem dārzeņu audzētājiem ir pašiem savas substrātu receptes, tāpēc ražotājiem jāmeklē citi kvalitātes risinājumi. Piemēram, kūdra bez nezāļu sēklām,» stāsta Romanovskis.

Vai tas nozīmē, ka Skrebeļu purvs tiek ravēts? Tieši tā! «Ķīmija šeit neder, jo uzreiz atspoguļosies kūdras sastāvā. Lielajos laukos kūdras virskārtu apstrādājam ar tehniku, bet ir ceļmalas, grāvji un citas vietas, no kurienes nezāles atgriežas purvā, un tehnika klāt netiek. Tās ravējam ar rokām.»

Uzņēmums meklē arvien jaunas iespējas, nesen vienīgais no Latvijas sācis sadarbību ar Nīderlandes kompāniju *Norit*, kura no kūdras ražo aktīvo ogli un filtrus. Izrādās, tieši Līvānu kūdra ir ideāli piemērota Nīderlandē un ASV izstrādātajai tehnoloģijai,

kuru izmanto filtru ražotājs. Tai ir ārkārtīgi zems pelnainības procents un līdz ar to augsta lietderība. No līvāniešu kūdras saražotajai aktīvajai oglei ir ļoti plašs pielietojums, stāsta Romanovskis. «Sākot ar vispārzināmajiem aktīvās ogles filtriem, kurus izmanto alus, vīna ražošanā, un beidzot ar superjutīgiem gaisa filtriem operāciju zālēs. Jo vairāk pasaulē pieaug prasības pēc sterilas vides, jo nepieciešamāki tamlīdzīgi filtri.» Ražošanā varot izmantot arī koka ogles vai brūnogle, tomēr kūdra derot vislabāk.

Tāpēc nākamajā ES finanšu plānošanas periodā Līvānu kūdras fabrika pati ar savu projektu plāno pieteikties ES līdzfinansējuma saņemšanai, lai tepat Latvijā veiktu aktīvās ogles ražošanai paredzētās kūdras priekšapstrādi – nīderlandiešiem tad piegādātu jau sagatavotu izejmateriālu, nevis vienkārši safasētu kūdru.

GODA VĀRTI UN CIETUMNIEKI

Darba specifika pieradinājusi kūdras fabrikas vadītāju domāt ilgtermiņā – gadus 10–20 uz priekšu, tāpēc gluži likumsakarīga ir arī viņa interese par to, kā kūdras ieguve ir vēsturiski attīstījusies. Pirmās ziņas par to Latvijā attiecas uz 18.gadsmita sākumu, bet 1797.gadā pirmo reizi rakstos pieminēta lauksaimniecībā izmantojamās un kurināmās kūdras nodalīšana. Gaišā purvu virskārta der dārzkopjiem, bet dziļākie slāņi jeb tumšā kūdra, kas veido trešdaļu vai pat pusi purva, izmantojama tikai enerģētikā.

Latvijā šis enerģētikas virziens ir pavisam novārtā atstāta iespēja, par kuru Romanovskis aicina valdību domāt konceptuāli. Kāpēc īgauņi elektrības un siltuma ražošanā šogad plānojuši izmantot vairāk nekā miljonu kubikmetru savas kūdras, bet somi pat 22 miljonus? Latvija, pārlietu uzcītīgi sekojot ES direktīvām, kūdru pielīdzinājusi akmeņogļēm, mazutam, dabasgāzei un citiem fosilajiem kurināmajiem, tāpēc nodokļu slogs tai ir tik liels, ka vietējā tirgū kūdra nespēj konkurēt pat ar koksnī. «Nezīnu, kā, bet īgauņi ir panākuši, ka kūdra tiek kvalificēta nevis kā neatjaunojamie, bet gan kā lēni atjaunojamie dabas resursi,» saka Romanovskis.

Latvijai nebūtu jāsāk tukšā vietā, jo pagājušajā gadsimtā pieredze ar kūdras izmantošanu ir ievēribs vērtā. Jau pirms Pirmā pasaules kara kūdru nelielos apjomos dažu saimniecību vajadzībām raka 300 purvos, taču intensīva apguve un valsts politika tika izstrādāta pēc Latvijas valsts nodibināšanas.

3 biznesa principi

1

Ilgtermiņa plāni, pat desmitgades uz priekšu

2

Nenemt no dabas vairāk, kā drīkst

3

Alga svarīga, bet ne mazāk – darba apstākļi, mikroklimats kolektīvā

Līvānu kūdras fabrika ir viena no četrām pirmajām kūdras fabrikām, kas pēc Ministru prezidenta Kārļa Ulmaņa speciāla rīkojuma savu darbu sāka 1933.gadā

Līvānu kūdras fabrika ir viena no četrām pirmajām kūdras fabrikām, kas pēc Ministru prezidenta Kārļa Ulmaņa speciāla rīkojuma savu darbu sāka 1933.gadā. Pārējās trīs atradās Slokā, Salaspilī un Plocē. Pēc piedzīvotā kara un ekonomikas krīzes jaunajai nozarei tika izvirzīts uzdevums nodrošināt valsti ar kurināmo, lai mazinātu energoresursu importu, un jau no paša sākuma kūdras fabrikas veidotas ar mērķi, lai nākotnē spētu kūdru eksportēt. Mūsdienās, kad vietējos atjaunojamos resursus stabili

izkonkurējusi Krievijas gāze, atliek vien pabrīnīties par šo stratēģisko pieeju tautsaimniecības attīstībā Latvijas valsts pirmsākumos.

Ulmaņlaikos Līvānu kūdras fabrika līdz ar Mīsas un Olaines fabriku kļuva par lielākajiem valsts uzņēmumiem kūdras ieguvē. Ne velti līvānieši, kā redzams senās fotogrāfijās, no kūdras pat būvējuši goda vārtus, 1935.gadā Latgales vizītes laikā sagaidot Kārli Ulmani.

Kūdras purvi pirmās brīvvalsts laikā tika izmantoti vēl kādam

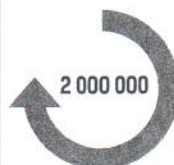
nolūkam. Fiziski smagajā un maz mehanizētajā darbā tika iesaistīti noziedznieki, kas tādējādi nodrošināja valsti ar kurināmo un ražoja eksporta produktu. Tiesa, parasti tā dēvētajos spaidu darbos sūtīja uz Rīgas tuvumā esošajiem purviem, un nav ziņu, ka noziedznieki būtu nonākuši arī Latgales pusē.

Kā stāsta Romanovskis, sākotnēji fabrika atradusies tieši Līvānos, un pirmie apgūti purvi pilsētas tuvumā. Skrebeļu purvā kūdru sāka iegūt 1961.gadā. Tad parādījās frēzkūdras ieguves paņēmieni, strauji pieauga industriālās ieguves apjomi. Tāpēc arī nav jābrīnās par tālaika prognozēm, ka Skrebeļu purvs šīs tūkstošgades sākumā būs jau norakts.

Romanovskis nenoliedz – kūdras pārstrāde ir starp tām nozarēm, kur vistiešāk saduras ražošanas un dabas aizsardzības intereses. Pirms stingri nostāties vienā vai otrā pusē, Romanovskis gan aicina ielāgot trīs svarīgus apstākļus.

Pirmais – kūdras ieguve Latvijā notiek tikai 3,2 procentos purvu platību, bet vairāk nekā 20% no visiem purviem ir dabas liegumi, kur nenotiek nekāda saimnieciskā darbība. Otrs būtisks fakts ir kūdras nozares sociālekonomiskā realitāte – lielākā daļa ieguves vietu atrodas vāji attīstītos reģionos, kur šīs darba vietas ir ļoti nepieciešamas. Piemēram, Līvānu kūdras fabrikā strādā ap 80 darbiniekus, bet sezonas laikā skaits dubultojas. Lai arī kopš 2003.gada darbiniekiem pieder vairs tikai 3% akciju, bet pārējie – dāņu un vācu investoriem, uzņēmums dod darbu vietējiem cilvēkiem un pērn nodokļos vien samaksājis vairāk nekā 600 tūkstošus latu.

Un, visbeidzot! «Kaut arī ES pastāv uz to, ka kūdra ir neatjaunojamie dabas resursi, tā tomēr atjaunojas,» stāsta uzņēmuma vadītājs. Kā liecina pētījumi, kūdras krājumi Latvijā gadā pieaugot par aptuveni vienu miljonu tonnu. Norakts kopš neatkarības atjaunošanas tiek ievērojami mazāk. Starpība – ap 300 000 tonnu kūdras gadā. «Tomēr mums jāatceras, ka cilvēks nav radības kronis,» uzņēmuma vadītājs tūlīt pat turpina. «Lai mūs nepiemeklētu Rietumeiropas liktenis, kur purvu faktiski vairs nav, nedrīkstam pārkāpt šo robežu. Savukārt tik bagāti, lai zaļo ideju vārdā vispār atteiktos no kūdras ieguves, pagaidām vēl neesam. Jāatrod kompromiss un jāatceras, ka tie ir nacionālie dabas resursi, tātad mūsu visu bagātība.» ●

APGROZĪJUMS
2010.GADĀ –
AP 2 MILJONIEM
LATU